

ית' ומלך את ראשו ולא יכדיל ואם הבדיל פסל והתבארו משפטי מצוה זו במסכת זבחים.

קיי"ג שהזהירנו מעשות עבודה בקדשים והוא אמרו ית' לא תעבוד בככור שורך ולמדנו שאר קדשים מבכור שהם כלם אסורין בעבודה וכבר התבאר בסוף מכות שמי שעבד בקדשים לוקה.

קיי"ד הזהירנו שלא לגזז צמרי קדשים והוא אמרו ית' ולא תגזז בכור צאנך ולמדנו שאר קדשים מבכור שהם כלם אסורין בגזז וכבר התבארו דיני מצוה זו ומצות עבודה בככורות ומי שגזז דבר מן הקדשים לוקה.

קט"ו הזהיר משחוט הפסח על חמץ והוא אמרו ית' לא תזבח על חמץ דם זבחי וכבר נכפלה אזהרה זו בזה הלשון בעצמו לא תשחט וענינו שבעת שחיתת הפסח והוא בין הערבים לא יהיה חמץ ברשותו לא אצל הזורק ולא אצל השוחט ולא אצל המקטיר ולא אצל אחד מבני החבורה וכל מי מהם שיהיה חמץ אצלו בעת ההיא לוקה ובמכילתא לא תשחט על חמץ לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים וכבר התבארו משפטי מצוה זו בה' מפסחים.

קט"ז הזהירנו מהניח אמורין של פסח שלא יקריבו עד שיפסלו בלינה והוא נותר והוא אמרו לא ילין חלב חגי עד בקר והוא הדין לשאר אמורין של פסח ולשון מכילתא לא ילין חלב חגי בא הכתוב ללמד על החלבים שהם נפסלין בלינה על גבי הרצפה וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין בלשון אחר אמר לא ילין לבקר זבח חג הפסח. קיי"ח שהזהירנו מהותיר שום דבר מבשר הפסח למחרתו כלומר יום ט"ו והוא אמרו לא תותירו ממנו וכבר בארנו שזה הלאו הוא לאו שנתק לעשה שנאמר והנותר ממנו באש תשרופו ובמכילתא אמרו והנותר ממנו בא הכתוב ליתן עשה על לא תעשה לומר שאין לוקין עליו.

קיי"ח הזהירנו מהותיר דבר מבשר חגיגה שיקריב ביום י"ד ליום הג' אבל יאכל תוך ב' ימים והוא אמרו ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב כמו שהתבאר בששי מפסחים ובא הפירוש המקובל ולא ילין מן הבשר בחגיגה הבאה עם הפסח הכתוב מדבר שתאכל לב' ימים יכול ליום אחד כשהוא אומר לבקר ליתן לו בקר שני ומזאת החגיגה

כמה ימים ה"ז לוקה לפיכך שורפים ענמות הפסח וכו'. ע"כ (דף ס"ג):

ג אין חייבין ללח על שכירה ע"כ וכו'. ע"כ בדף ס"ה. ומ"ס היה עליו כוזה כשר ושכר הע"ס שלא במקום הכשר הי"ב וכו'. ע"כ (דף ס"ד): פלוגתא דר"י ור"ל ופסק כר"י: ד השובר אחר שזכר בע"ס אחד לוקה. ויבטלמי פ' כיצד צולין בשמי התרלות חפ"י ע"ס אחד ושכרו וחזר ושכרו חייב שקים, ועוד ע"ס בסוף הפרק וידע אחר י"ט שזכר אחר שזכר:

ה השורף ענמות והמתוך גידים אינו חייב מקום שכירה ע"ס. ע"כ (דף ס"ד):

ו פסח שהוא נא לו מנובל וכו'. ע"כ בדף המזכר. ומ"ס חפ"י נפסל בשומחה ויציאה וכו' כד"ל כשיטה לו שעת הכושר ונפסל וכו'. גם זה ע"ס פלוגתא דרבי ומ"ק בדף המזכר ופסק כח"ק:

ז ומה שכתב שזכר ע"ס האליה אינו לוקה וכו'. גם זה ע"ס פלוגתא דרבי ומ"ק ופסק כרבי. ויש לתמוה למה בשאר פסק כח"ק וכוז פסק כרבי וכזר השינוי הרב"ד. ונראה שפסק רבינו משום דרב ח"י דברא הוא אחר על שכירת ע"ס האליה דהא ודאי אינו ראוי לאכילה כלל:

ח המחוטים וכו' עד כגון ראשי כנפיים והסחוסים. וזו פירושו רבינו למה ששינוי בפרק הסוכר כל הכולל שזכר הגדול יאכל בגדי הכך ראשי כנפיים והסחוסים ונמנע רב"ה רמי קון כל הכולל בשור הגדול יאכל בגדי הכך ושאינו נאכל לא חומה סופה ראשי כנפיים והסחוסים והא הכי לא מתחבלי בשור

כך כשם שמילת בניו ועבדיו מעכבתו מלשחוט הפסח כך מעכבתו מלאכול שנאמר ומלתה אותו אז יאכל בו. כיצד קנה עבד אחר שנשחט הפסח. או שהיה לו בן שלא הגיע זמנו להמול אלא אחר שחיטת הפסח. הרי זה אסור לאכול עד שימול אותו. וכיצד יהיה הבן ראוי למילה אחר שחיטת הפסח ולא יהיה ראוי קודם שחיטה. כגון שהצלתו חמה שצריך שבעת ימים מעת לעת מיום הבראתו. ובגון שכאבה עינו ונרפאת אחר שחיטה. או שהיה מומטום ונקרע אחר שחיטת הפסח ונמצא זכר:

פרק עשירי

א השובר "עצם בפסח מהור הרי זה לוקה שנאמר ועצם לא תשברו בו. וכן נאמר בפסח שני ועצם לא תשברו בו. אבל פסח שבא בטומאה אם שבר בו עצם אינו לוקה. מפי השמועה למדו לא תשברו בו במהור ולא בטמא. אחד השובר את העצם בלילי חמשה עשר או ששבר בו עצם מבעוד יום או ששבר אחר כמה ימים הרי זה לוקה: ב לפיכך שורפין עצמות הפסח בכלל הנותר מבשרו כדי שלא יבואו בהן לידי תקלה: ג אין חייבין אלא על שכירת עצם שיש עליו כזית בשר או שיש בו מוח. אבל עצם שאין בו מוח ושארין עליו כזית בשר אינו חייב על שביירתו. היה עליו כזית בשר ושבר העצם שלא במקום הבשר חייב אע"פ שהמקום ששבר פנוי מבשרו: ד השובר אחר השובר בעצם אחד לוקה: ה השורף עצמות והמתוך גידים אינו חייב משום שכירת עצם: ו *פסח שהוא נא או מבושל ושבר בו את העצם לוקה. אפילו נפסל בטומאה ויציאה וכיוצא בהם יש בו איסור שכירת העצם. כמה דברים אמורים כשהיתה לו שעת הכושר ונפסל אבל אם לא היתה לו שעת הכושר כגון שנתפגל או נעשה ימחשבת זמן או מחשבת שינוי השם. אין בו משום שכירת העצם: ז שבר עצם האליה אינו לוקה שהרי אינו ראוי לאכילה: ח *המחוטים שהם כמו עצמים רכים. הרי אלו מותרין לאכלן: ט היה גדי קטן ורך שעצמותיו רכים לא יאכל אותן שזה שובר עצם ואם אכל לוקה. שאחד השובר עצם קשה או עצם רך. זה הכלל כל שנאכל בשור הגדול אחר שיתבשל הוא שמותר לאכול כנגדו מן הגדי הרך אחר צלייתו כגון ראשי כנפיים והסחוסים: י גידין הרבין שסופן להקשות אע"פ שהן ראויין לאכילה עתה ונאכלין בפסח אין נמנין עליהן. ונמנין על מוח שבראש מפני שיכול להוציאו בלא שכירת עצם. ואין נמנין על מוח שבקולית והוא העצם הסתום משני ראשו. שהרי אינו יכול להוציאו אלא בשכירת עצם: יא *כשאדם אוכל את הפסח חותך הבשר ואוכל וחותר העצמות מן הפרק ומפרקן אם רצה. וכשיגיע לגיד הנשה מוציאו ומניחו עם שאר הגידים והעצמות והקרומות שיוצאין בשעת אכילה. שאין מנקין אותו כשאר הבשר ואין מחתכין אותו אלא צולין אותו שלם. ואם חתכו התיפות התיכות כשר והוא שלא יחסר אבר. יצריך אדם להשתדל שלא ישאיר מבשר הפסח עד בקר שנאמר לא תותרו ממנו עד

והראב"ד כתב ח"ל מה נשחטו סכרומו וכו'. ומה שנקשה על רבינו שא"כ הל"ל כל שאינו נאכל בשור הגדול אינו נאכל בגדי הכך אין זה כדלוי לסחור פירוש רבינו ואם קושית זו קושית גם לפירוש ר"י קשיא. ועוד שלפניו הרב"ד קשה לל"ל יאכל בגדי הכך דמשמע דמותר לאכלו אלא הכי הל"ל ראוי לאכילה בגדי הכך ולפיכך יש לתמוה למה הפליא להחמיה על פירוש רבינו:

י גידים רכים שסופן וכו' אין נמנין עליהם. ע"כ: ונמנין על מוח שבראש ואין נמנין על מוח וכו'. ע"כ:

יא בשאדם אוכל את הפסח מותר הכשר ואוכל וכו': כתב הרב"ד בחיי ראשי אין איסור גדול מזה וכו'. ומ"ס ומרנא דהווי מהנא, י"ל שלא עלה על דעת שרבינו מותר ללחוה ע"ס חלב האסור מן הסורה אלא גיד הנשה שאין בגדין כ"ס ושמו שאין בו איסור אלא שישראל קדושים נהגו בו איסור ובפסח לא נהגו כדי שלא יבא להתקן בו איסור חבל חלב האסור מנקרים אותו וחסילין החומים והקרומות האסורים משום חלב מפרקים אותם אע"פ שאין חסורים אלא מדרבנן כמבואר בס"ח מהמ"א דייקא נמי דקמי שאין מנקין אותו כשאר הכשר דמשמע שמנקין אותו אלא שאינו כשאר כשר. ומ"ס והקרומות שאין בהם איסור מיידי דומיא דשאר גידים וענמות דנקט שאין בהם איסור והבא"ש יוסיפו בית שמיטתו ללך מטה לא יענוו בחומותו איהו דבר ויוסיפו מוחמו לא משה ויאל כל דס שזו וקרומות שבראש אינם אלא משום דס ומר"א מישאב שייב וכשיפרק ענמות הראש ויוליס וייתחם ע"ס

השגת הראב"ד
יפסח שהוא נא וכו' עד שזכר ע"ס האליה. א"ל כגון חסם כרבין ונאליה חסם כרבי:

השגת הראב"ד
יבסחוסים וכו' עד ששחטו רבין לא יאכל אותן. א"ל מה נשחטו סכרומו כמה מקומות ומעולם לא עלה על דעת מפרש שכלל זה איסור שכירת העצם שאם כן היה לו לומר כל שאינו נאכל בשור הגדול לא יאכל בגדי הכך אלא כלא על מוח אכילה שהוא ככל תומרו:

השגת הראב"ד
יכשאדם אוכל את הפסח וכו' עד הענמות והקרומות א"ל בחיי ראשי אין איסור גדול מזה שיליה הפסח ע"ס גיד הנשה וע"ס שמו וע"ס תרכא דהווי מהנא וע"ס קרומות שבראש ואם אוכל ואוכל פסח ויציא לפי כזה הייתי הוכיח בקרקע לפניו:

א כמ"ל לאין ע"כ: ב כמ"ל לאין ע"כ ע"כ:

משנה למלך

ע"ס וקמ"ל דלא אלא ישרס עם הסוח דלמא קמ"ע וחיבא משום שכירת ע"ס וכמ"ס הסופות ד"כ בו יע"כ. אך אכתי קשה ליצא דלשיכר דכתב רבינו דמשמע דלא היה מן הדיו ולאחר זמנו לא היה בו משום שכירת ע"ס לא כזה בני הענמות שריסו ולי מ"ס כמ"ל מהנ"ל אבות הסומחה דשימוש נותר מלתא היה מ"ל דע"ס שריסו הואיל ושעמו נותר. וליכא לתימר דכתי דמסיק דשימוש נותר מלתא היה מ"ל דע"ס שריסו אכל לטעמינן שריסו אכשר דמ"ל דלא כע"ס סוגיית מוכח דכתי ככא ה"ל ומאן דרית ליה דענמות מעמאין הידים מ"ל דע"ס שריסו כמו סותר ענמו הואיל ושעמו נותר. והאכר לומר בדוחק דרבינו עדינא מינה קאמר דמדין קורס נעו שריסו כדי שלא יבא בהם לידי תקלה. ודלמדי לנכ"כ החיטין ס' ק"ל ע"ס שהביא כרייתא זו ונתן ע"ס חלק בין ענמות הפסח לענמות הקדשים ודכריו תמוזים ואינם עולים כפי סוגיית הגמרא וכו'. ודלמדי בחוסכות ס' השור והכונס שכתבו דרב מרי אשמעינן ענמות ששמו נותר כבר אצילו אין בהם עכשיו כלום כו'. ולא יכולתי ליישב לפי דרכי סוגיית הגמרא דפרקי תהריבוהו ומתלבי למוח ידיים ונשפיהו ונשפיהו לדידכו וכן מסוף הסוגיית דקאמר אלא שפיעא דרית כזו מוח ע"כ מיידי כ"ס כס מוח עכשיו דאי לא חף ענמות הפסח אין בהם משום שכירת ע"ס כל שאין בהם מוח עכשיו, וכעת דכתי הסופות ז"ל:

פי' א השובר ע"ס נפסח כו'. כהנו כחוס"י פ"א דנחמ"ס (דף י"ז) אהיהו דועס לא תשכרו בו אמאי נימי ע"ס ויודחי לא תעשה אכתי קשה כימי אחי ע"ס דמי לא תעשה הא בעידא דמיתקור לאו דשכירת ע"ס לא מתיקיס ע"ס דאכילה. ופ"ס נפסקי כחוס' ראיתי שכתבו ח"ס חי אפסר לקיים ע"ס ע"כ לא כתיבן בעידא דמיתקור לאו דמתיקיס ע"ס. נראה שזו פירושו נקטייהם והוא תמוז גדול כע"כ:

ב לפיכך שורפין ענמות הפסח בכלל הסוכר כו'. (א"כ עיין במ"ס סוכר הממכר כפי"ט מה"ל סוגיית המוקדשין) לא ידעתי במאי מיידי חי בענמות שאין בהם מוח הא ליה כזו משום שכירת הע"ס וחי כ"ס כ"ס מוח מ"ל דע"ס שריסו משום הסוח ואינו יכול לשכור הע"ס ולסוגיית הסוח ולא הול"ל כדי שלא יבא בהם לידי תקלה דמ"ל משום התקלה המזומנת. ואין לומר דמיידי בענמות שזכר בהם מוח ועכשיו הם מלויים משום דכל כ"ס מוח עכשיו אין בהן משום שכירת ע"ס אף שזכר בהם הפסח וקדמונה סוגיית דכ"ד צולין. גם אין לומר דאכין בו מוח נמי דמלקות ליכא איסורא מיבא אינא ותלנין י"ט לז עד מדכתי רבינו שכתב אין חייבין כו' דמשמע חייבא הוא דליכא אכל איסורא איבא קדמונה בענמות סוגיית דקאמר וחי דלית כזו מוח למה כשריטה. כזר הייתי לומר דלמלס כ"ס כ"ס מוח מיידי ופ"א דיוציא הסוח ע"י נומר"א דליכא משום שכירת

המתחון דהא ק"ל כמותו דחמר החלם נבר ולדידיה מוקפין מחי' צ"ל מעו נחזכו דברי רבי יוחי הגבני
לון (דף ע"ו) הכי וכן נצטף מרובנו על הסלת
וקי לה נמרח סלת רותחה ולא הזכירו
רבינו ז"ל :
ז"ל ב אבר ש"ל מקלמו והוך הכשר
ויך כשאר קדשים לזיון דנבאר קדשים מהר
זכירה ע"ס יהמוך ע"כ ובשר וישליכנו אכל
פסח שאין יכול לזכור ע"ס יהמוך הכשר
ישליכנו והשאר עד הפרק יקלף ויחלבו שלא
אזכר קילוף בשר חלל גמי פסח חלל גמי שאר
קדשים מה זה שמוכר קילוף בשר וז"ע :
המאביל

התנור וגרף את כל האש ותלהו בתנור וצלהו הרי זה
אסור שאין זה צלי אש. חתכו ותלהו על גבי נחלים הרי
זה צלי אש. צלהו על גבי סיד או חרסית או חמי מבריה
הרי זה אסור שאין זה צלי אש. כיצד צולין אותו .
תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו בשפוד של עץ
ותולהו לתוך התנור והאש למטה ותולה כרעיו ובני
מעיו בתנור חוצה לו ולא יתנם בתוכו שזה כמין בישול
הוא . ושפוד של רמון היו בוררין לצלייתו כדי שלא
יזרוק את מימיו ויבשלהו : **יא** נגע הבשר בחרסו של
זנור יקלוף את מקומו מפני שהוא צלי החרס : **יב** נטף מרובנו על החרס וחזר עליו ישול
את מקומו שכל המרק והליחה שתפרוש ממנו כשיצלה אסורה שהרי אינה בשר צלי :
יג נטף מרובנו על הסלת *יקלוף את מקומו וישליכנו : **יד** סכו בשמן של תרומה אם
חבורת הכהנים יאכלו. ואם של ישראל אם חי הוא ידיחנו וינגב ואם צלי יקלוף את החיצון.
סכו בשמן של מעשר שני לא יעשנו דמים על בני הבורה שאין פודין מעשר שני בירושלים
כמו שביארנו במקומו . ואין צולין שני פסחים כאחת מפני התערובות אפילו גדי וטלה .
טו כבר ביארנו בכמה מקומות שאין הפסח נאכל אלא עד חצות כדי להרחיק מן העבירה
דין תורה שיאכל כל הלילה עד שיעלה עמוד השחר . וכבר ביארנו בהלכות חמץ ומצה
שהוא מעון הלל בשעת אכילתו ושאר בני חבורה חוזרין ואוכלין אחר שנרדמו בשינה
אפילו בתחילת הלילה :

פרק תשיעי

א כל "האוכל מן הפסח אינו אוכל אלא בחבורה אחת ואין מוציאין ממנו מן החבורה
שיאכל בה . והמוציא ממנו בשר מחבורה לחבורה בליל חמשה עשר לוקה
שנאמר לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה . והוא שיניחנו בחוץ . שהוצאה כתובה בו
כשבת לפיכך צריך עקירה והנחה כהוצאת שבת . ואין מוציא אחר מוציא בפסח שכיון
שהוציא הראשון נפסל . מן האגף ולפנים כלפנים מן האגף ולחוץ כלחוץ והאגף עצמו
שהוא עובי הפתח כלחוץ . החלונות ועובי הכותלים כלפנים . הגנים והעליות אינן בכלל
הבית : **ב** בשר הפסח שיצא חוץ לחבורתו בין בזדון בין בשגגה נאסר באכילה והרי
הוא כבשר קדשי שיצא חוץ לעזרה או בשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומות
ירושלים שהכל כטריפה ולוקין על אכילתו כמו שביארנו במעשה הקרבנות . אבר
שיצא מקצתו חותך הבשר ויורד עד שמגיע לעצם וקולף את הבשר כל שבפנים
יאכל

* [במשנה שניו יקטוף ושיין כ"ט] : א פ"ג לאוין סכך :

חולן הולח לו ויודע דהלכה כר"ע מהביר .
ומ"ש ומולחו לחוך הסוד והאם לנוטה כלומר
שלא לא היה האם למטה שגרפו הרי זה הסוד
שזין זה גלי אש כמו שנבאר בסמוך . ובגמ'
קאמר דזוקא שפוד של רמון מסוד לשפוד של
שאר עלים מטיק מיה והוי כמובל ופריך של
רמון ממי חזי זביה קיסרי כלומר וע"י קיסרי
מטיק מיה ומשני שיעי קיסרי ולי בעינה אימא
בבבגא בר שהא דליית זביה קיסרי והא אימא
זי פיסקיה דמטיק לזי פיסקיה לבר . ופירש"י
והא אימא זי פיסקיה ראש השפוד שהיא מקום
החך ומולוח מים . דמטיק לזי פיסקי לבר הון
לפי הפכה דחי מטיק מיה לא עיילי לטכר .
ורבינו השמיט כל זה מסוד דמשמע דמדרבנן
הוא למיחם להכי ומסוס הכי נקט להולא
כלישלם קמא דשני שיעי קיסרי ולא הכב
דמטיק לזי פיסקיה לבר מסוד דלורחא דעלמא
הכי הוא להוליא ראש השפוד לחון ואין לזכר
להתחונ בקך . ואשכח שזבו פירוש מה שאמר
דמטיק לבר כלומר מנהגא דעלמא הכי הוא :
יא יב ומ"ש נגע הבשר בחרסו של חזר וכו'
עד שאין פודין מעשר שני
בירושלים . הכל משנה בר"פ כיצד זולין (דף
ע"ה) חלל דגבי נטף מרובנו על החרס וחזר
עליו שניו יטול את מקומו . ונקטה בספרי רבינו
טעום טופר וכך מלחמי בטוחת מדוייקת נטף .
מרובנו על החרס וחזר עליו יטול את מקומו .
שכל המרק והליחה שתפרוש ממנו כשיצלה
אסורה שהרי אינה בשר צלי :

יב ומ"ש רבינו נצטף מרובנו על הסלת
יקלף את מקומו . כלשון המשנה
יקמון את מקומו ואוי וידע להם שיהיה רבינו .
וניראה דכ"ס הוא כספרי רבינו דלא שייך
בסלה לשון קליטה :
יד ואין זולין שני פסחים כהאד וכו' .
ברייחא שם (דף ע"ו) ופי' מפני
התערובת שמה יתחלפו זה בזה ומלא סלה
נאכל סלה למוטיו : פון שאין הפסח נאכל סלה
עד הנוח וכו' ודין מורה שיהכל כל הלילה
וכו' . פרק חזקו מקומן (דף ל"ו) :
שהוא טעון הלל באכילתו . משנה פרק מי
שריה טעמא (דף ל"ה) : ושארין בני
חבורה וכו' . משנה בסוף פסחים (דף ק"ט)
וכרבי יוסי :

פ"ג א כל האוכל מן הפסח וכו' . בס"פ
כיצד זולין (דף ע"ו) מחגיגין
מני רבי יהודה היא דמיח על הכתים אשר יאכלו אותו בהם מלמד שהפסח נאכל בשתי חבורות יכול יהא
האוכל אוכל בשתי חבורות ח"ל בניה אחד וכו' דברי ר"י ר"ש
אומר על הכתים אשר יאכלו אותו בהם מכלל שהפסח נאכל בשתי חבורות יכול יהא נאכל בשתי חבורות ח"ל בניה אחד יאכל . ופירש"י על הכתים אשר יאכלו אותו משמע שני בני
אדם אוכלים פסח אחד בשני כתובים ויאכלו שנים אחד מהן פסח אחד בשני חבורות כגון בשתי חבורות או בשתי חבורות הכופות פניהם
ח"ל בניה אחד וכו' ור"י סבר יש אס למחורה כלקמן יאכל כתיב משמע אדם אחד אוכלו בניה אחד ולא בשני בתיים אכל לגבי אוכלים הרבה כתיב בתיים הרבה עכ"ל .
ויודע דהלכה כר"י . וזהו שכתב רבינו כל האוכל כלומר אדם אחד אוכל חלל במחורה אחת חלל נאכל בשתי חבורות ח"ל בניה אחד וכו' דברי ר"י ר"ש
קשה מ"ס לקמן גבי שתי חבורות שניפלה מחילה מביניהם וכו' שאין הפסח נאכל בשתי חבורות ח"ל בניה אחד וכו' דברי ר"י ר"ש
לחבורה . ובספרים דידן הכריעו שתי חבורות אחת נאכל בשתי חבורות ח"ל בניה אחד וכו' דברי ר"י ר"ש
מיד דכ"ק מאחר שהחילו לאכול בחבורה אחת נאכל בשתי חבורות ח"ל בניה אחד וכו' דברי ר"י ר"ש
אחד בחבורה אחת נאכל בשתי חבורות ח"ל בניה אחד וכו' דברי ר"י ר"ש
דחק חין מפניו חזר הפסח אפיקומן אמרינן מאי אפיקומן אמר רב שלא יעקרו מחבורה לחבורה ופירש"י לא יעקרו וכו' אחר שאכלו הפסח בחבורה לא ילכו בחבורה אחרת
לאכול (לא פת) ולא את שום דבר דילמא חמי למיכל פסח בשתי חבורות וכן הן פתחא כר"י סבר כיצד זולין דפסח נאכל בשתי חבורות ח"ל בניה אחד וכו' דברי ר"י ר"ש
ולא הקשה להם שפירשתי בירכבה שאין הפסח נאכל בשתי חבורות ח"ל בניה אחד וכו' דברי ר"י ר"ש
ממילא משמע שהלשון ע"פ מה שקדם יחלש : והבוציא ממנו כיה בשר מחבורה לחבורה וכו' . בס"פ כיצד זולין (דף ע"ה) . ומ"ש וכו' שהולאה כתובה בו כשנת
לטיק צריך עקירה והנחה כהוצאת שבת . עומרה ז"ל חמי שם ע"כ : ואין מוציא אחר מוציא בפסח שכיון וכו' . ירושלמי בסוף פרק כיצד זולין ויודע אחר דא יש שוכר אחר
שוכר ואין מוציא אחר מוציא : מן האגף ולפנים כלפנים וכו' . משנה בפרק כיצד זולין שם . ומ"ש והאגף עצמו כלחון הכי משמע בנמרח שם . ומ"ש החלונות ועובי הכותלים
כלפנים . שם במשנה . ומ"ש הגנים והעליות אינן בכלל ביה . עומרה ז"ל שם :

ב בשר הפסח שיצא מן לחבורה וכו' נאכר באכילה וכו' . פשוט הוא . ומ"ש כמו שביארנו במעשה הקרבנות . בטי"א . ובספרים כחזו שהכל כשריפה וצריך לכניה ולכתוב שהכל
כשריפה : אבר ש"ל מקלמו חוץ עד שמגיע לעצם וכו' . משנה בפרק כיצד זולין שם :

משנה למלך

פ"ג א החלונות ועובי הכותלים וכו' . שנין בסוף פ"ג מה"ל מעשר שני וכו' מה"ל בית הכהנים
כלכה ק' וכו' מה"ל משנה בקרבנות ס' ה' : והוא שיניחנו בחון וכו' .
(א"ס שנין במ"ס הרב המחבר לקמן פ"ה משלמות זכר ארומה ס' ה') :

אמר וזבחת פסח לה' ומה שישאר ממנה של יום י"ד ליום ג' ישרף לפי שהוא כבל תותיר ולכן אין לוקין עליו וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלומר חגיגת יום י"ד ביחוד במקומות מחגיגה ומפסחים. קי"ט הוזהירו מהשאר דבר מבשר פסח שני עד בקר.

קכ"ב הוזהירו מהותיר דבר מבשר התודה עד הבקר והוא אמרו בקרבן תודה ולא תותירו ממנו עד בקר ומזה למדנו שאר קדשים כי כל מה שישאר מהם אחר זמן אכילתם שהוא נותר חייב לשרפו לפי שהוא נתק לעשה ושרפתו מ"ע כמו שבארנו בצ"א ממצות עשה.

קכ"א הוזהירו משבור עצם מעצמות קרבן הפסח והוא אמרו ועצם לא תשברו בו ומי ששבר בו עצם לוקה.

קכ"ב הוזהירו משבור עצם מעצמות פסח שני והוא אמרו ועצם לא תשברו בו ומי ששבר חייב מלקות ובגמרא פסחים אמרו כשהוא אומר ועצם לא תשברו בו בפסח שני שאין ת"ל שהרי נאמר ככל חקת הפסח הוי אומר אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח וכבר התבארו משפטי שבירת העצם בו מפסחים.

קכ"ג הוזהירו מהוציא כלום מבשר הפסח לחוץ ממקום החבורה לאכול והוא אמרו ולא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה ובמכילתא חוצה חוץ למקום אכילתו ומה שהוצא אין מותר לאכלו שהוא במדרגת הטרפה והמוציאו מחבורה לחבורה אע"פ שהוא בלא תעשה אינו חייב עד שיניח ושם נאמר המוציא בשר הפסח מחבורה לחבורה אינו חייב עד שיניח כמו הוצאה הכתובה בשבת וכשיניחהו חייב מלקות וכבר התבארו משפטי מצוה זו בו מפסחים.

קכ"ד הוזהירו מאפות שירי מנחות חמץ והוא אמרו לא תאפה חמץ חלקם נתתי להם כאילו יאמר שחלקם שהם שיירי מנחות לא יאפה חמץ ומי שאפה אותה חמץ חייב מלקות כמו שבא לשון המשנה ואמרו וחייבין על אפייתה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בה' ממנחות.

קכ"ה הוזהירו מאכול קרבן פסח מבושל או נא אלא צלי אש בלבד והוא אמרו ית' אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים וכבר בארתי בשרש ט' מזה המאמר שמי שעבר על לאו זה לוקה.

פסח ומוצאי
ט"ז

וכן ולכאורה נראה לפי מה שכתבנו [בארות הקודמת] דאם הפסח נתכשל אחר זמנה, או ילא או נעמא, מ"מ ילא די חובת מותר לימן לקטן כית פסח כהאי גוונא למנא, ואי משום לא חאלקנו להוהיר גדולים על הקטנים, הא כבר הכאמי לעיל [מנהו הי סוף אות ד'] בשם הוסי' פסחים ס"ח ע"א ד"ה שה, דמותר להאכיל לקטן אף דשלא למגרו אסור מן המורה, דדוקא בשליש ונכילה אסור, אבל כהאי גוונא דאיכא מינוך מנהו שרי להאכילו, עיין פ"ט.

מצוה ח

שלא להותיר מבשר הפסח

(א) שלא להותיר כלום מבשר הפסח למחרתו
שהוא יום חמישה עשר בניסן, שנאמר [שמות י"ב, י'] ולא תותירו ממנו עד בקר.

ח. י. ד. בא לאו ב' המכ"ס לאוין ק"י. הלכות קרבן פסח פ"י ה"א. סמ"ג לאוין שניה.

שיך מינוך, אבל חגר שאפילו היה גדול היה פטור, אף שעמד להפשט מ"מ פטור, ע"ש בגמרא, א"כ מכל שכן הכא היאך שיך מינוך, דבאמת בגדלות אסור לאכול פסח מה ועובר בלא מעשה, אף אם נאמר דלא מ"מ עובר בלאו ואסור לאכול, א"כ היאך שיך למנא, דאדרבא החיוב למיך שלא יתגרל בגדלותו בזה ויעשה איסור גדול, ויגרע מראיה, דאם אין איסור אלא דפטור בגדלות מ"מ לאו נר מינוך הוא, מכל שכן דפטור ואסור לאכול פסח מה בגדלות, א"כ היאך שיך מינוך מה למנהו, אבל בדברי הוסי' ה"ג, דהפסח כשר וגם הקטן מננה עליו, ונגדול כהאי גוונא מנהו בלאו, אף שקטנתו גורם לו דהוי שלא למגרו דמינוך יכול להמנמלי, א"כ שיך שפיר מינוך מנהו כדי להרגילו שאיכל בגדלותו פסח כשר שימנה עליו ככל ישראל, ובאמת גם שם נודאי אם לא המנו את הקטן נודאי אסור להאכילו ג"כ, ואסור להאכיל לקטן אחר, דק מותר להאכיל לקטנים שאינם או אפוטרופסים המנו אותו עליו, וזה הוי שפיר מינוך, אבל בגוונא דכחנין, ודאי אסור לפשות איסור דאורייתא משום מינוך, דלא הוי מינוך כלל, דנגדלותו אסור לפשות פסח כהאי, כן נראה לענ"ד ברור בע"ה, ועיין מגן אברהם סי' שמ"ג ס"ק ג' מביא בשם הגהות אשרי [ר"ה פ"ד אות ז'] דמותר לקטן לתקוע בשבת מינוך מינוך, ועיין הוסי' ר"ה ל"ג ע"א ד"ה מביא, גבי אין מעכנין, אין לדמות איסורי דרבנן דהם אמרו והם אמרו, כיון דמ"מ מנהו מנהו אבל איסור מורה לעובר בלאו, היאך יוכל למנא בדבר שנגדלות הוא איסור גמור ולא יעשה כאלה בגדלותו, היאך יתנו אותו, כן נראה ברור בע"ה ופשוט. חשבוה [כא] וק"ה עבר על לאוין אלו לריך משוכה ויום הכיפורים, ואם עבר על זלי אש דעבר על עשה, א"כ מהני משוכה לחוד, ומביא קרבן עולה, ולשיטת רש"י [שהבנה לעיל אות ב'] דללי אש הוי לאו אף דאין לוקח משום לאו שנגלגות, ו"ע אי מביא עולה ומשוכה לחוד, עיין הוסי' יומא ל"ו ע"א ד"ה על עשה ובעו"ה בנלות משוכה [מנהו שס"ד] יתבאר צאר היטב ציטע אלוקים.

מצוה ח, שלא להותיר מבשר הפסח

שיטתו (א) (א) שלא להותיר כלום וכו'. עיין ר"מ סי' מקרבן פסח הי"א ח"ל, לריך אדם להשתדל שלא ישאר מבשר הפסח עד נוקר, שנאמר וכו'. והרב המחבר הוסיף חיבה כלו"ס וכתב שלא להותיר כלו"ס, ואפשר לומר דכונת הרב המחבר, כיון דלאו זה אינו באכילה, א"כ אפשר אף לריך כית רק אפילו כל שהוא אם הותר עובר בלאו זה, ושוב ראיתי בספר מוצל מאש אשר בא לידו זה ימים בשאלה, עמד בסי' נ"א על תקירה זו אם לריך כית או אפילו בכל שהוא עובר על לאו זה, ודקדק מדברי הר"מ כאן פ"ט הי"א שכח, המוליח כית כשר הפסח מחבורה וכו' עובר וקוה שנאמר [שמות י"ב, מ"ז] לא תוליח, ומזכיר בדבריו כית, וכאן כתב הר"מ פסח שלא להשאיר עד נוקר ולא כתב כית, נראה דהללו הוא אפילו על כל שהוא, כן הוא בזכרוננו שראיתי בספר הג"ל.

והנה בנפך הדבר לא ידעמי למלך בין הגלגה מחבורה או מותר, דשי הלואין אינם מעניני אכילה, ומ"מ לריך כית בהולאה, א"כ מאי שנא

כ

מותר מהולאה, ועל כרחק ז"ל דשיעורין הלכה למשה מסיני, ועיין המשנה למלך פ"א מחמך ומנה ה"ו בשם הר"מ כחוספוזיו על הפסח"ג ה"ל חמך, דדעמו דאכילה משמע כל שהוא אף הלכה למשה מסיני אוקמיה אכית, א"כ בכל מקום שיעורו נכית חוץ ממקומות שפירשו חו"ל, כגון שיעורי שבת, או שיעורי טומאה דהוי כבילה, או אכילת יום הכיפורים דהוי ככופנת, אבל היכא דלא פירשו לנו, נודאי דיט נכית כרוב שיעורין שנחורה כמבואר ביומא [פ' ע"א, וברכות מ"א ע"ב] ארץ וית [דברים ח', ח'] ארץ שרוב שיעוריה חיטים, ומבואר להדיא בבבא ז' ע"א דבית שמאי סוברים חמך נכופנת ושאר נכיות, ופלוגי לענין כל יראה, ולענין אכילה גם הם מודים דזהו זה נכיות, ע"ש ו' ע"ב דבית שמאי לא ילפי ביעור מאכילה, ומ"מ סבירא להו כית וככופנת לא פחות, אף דהס רוצים להחמיר בשאר ואף דלמינו אכילה, על כן לריך לומר דזה פשוט, דכל היכא דלא נתפרש או מיתורא דקרא כילפי בית שמאי, מפתחא השיעור נכיות ככל שיעורי תורה, ועיין רש"י שם בבבא ז' ד"ה שיעורו, דעמו דככופנת חמך לבית שמאי הוי ככלל שיעורין דהלכה למשה מסיני, ובתוס' ד"ה לומר, הקשו עליו, אבל זה פשוט לענ"ד דפתחא הוי נכיות חוץ מה שנחפרש. ר"י לביא ראייה לזה מפסחים כ"ח ע"א, דר' יהודה יליף דלין ביעור חמך אלא שרישה כמה מינו מנומר, ומה בכל מותרו וחמך בכל מותרו, מה נותר בשריפה אף חמך, ולשיטת המוצל מאש שם פירכא, מה לנותר שכן בכל שהוא, מה שאין כן חמך נכיות לפולי עלמא, ע"ש בבבא ז' אלא ודאי גם נותר נכיות, והדקדוק [בר"מ] אינו דקדוק, דגבי מוליח חייב מלקות כתב כית דעל שיעור זה לוקין, אבל כאן דעל לאו זה אינו חייב מלקות, וחצי שיעור אסור מן המורה, א"כ אין נפק"מ כל כך, על כן לא כתב בפירושו, אף יש באמת נפק"מ ללאו וחצי שיעור אף בלאוין שאין בהם מלקות, אף למי שצדק בפפרי הכ"מ יראה דכמה פעמים לא כתב כית ופמך על דברי הידוע, עיין פ"א מחמך ומנה ה"ל ז' ו' שכח המניח חמך בראשו וכו' קנה חמך וכו' לוקה, ולא כתב כית, וידוע לריך כית ע"ש בבבא ז' וגם אח"כ ב"ח כתב, האוכל חמך בערב פסח לוקה, ולא כתב כית, וכמה פעמים כתב צפירוש כית, על כן אין לרקדק, ואפשר לומר הא דכתב גבי מוליח כית, דלמבואר שם פ"ט מקרבן פסח הי"א לריך עקירה והמחה דהולאה כתיב נה כשבת ע"ש, והיה אמרינא כמו בהולאה שבת אולכין כגרגרת [עיין שבת ע"ו ע"ב], הכא נמי, על כן כתב כית דלענין זה אינו כשבת.

והחילוק שבין לאוין וחצי שיעור אף בלאוין שאין בהם מלקות הוא לענין שבוטה, עיין ר"מ סי' משבועות [הי"ח] השבוע שלא יאכל נבלה ואכל אינו חייב משום שבועת ציטוי דלין שבועה חלה, אבל בנשבע שלא יאכל חצי שיעור ועבר חייב בשבועת ציטוי דעל חצי שיעור אינו מושבע מהר סיני, וכן בנשבע שיאכל הרי זה לוקה משום שבועת שוא, אבל אם נשבע שאיכל פחות משיעור חייב משום שבועת ציטוי, ע"ש בר"מ [הל' ז' - י"ב] ותוס' שבועות פוגע דכולל [כ"ב ע"ב ד"ה אהמירא, כ"ב ע"ב ד"ה דמוקין], דחצי שיעור אף דאסור מן המורה אינו מושבע על זה כיון דלמינו מפורש במורה, ע"ש, א"כ הוא נפק"מ, בנשבע שלא להותיר אין שבועה חלה ואינו עובר אפילו אם הותר, אבל אם נשבע על חצי שיעור שלא להותיר והותר, חייב קרבן שבועה, וכן בנשבע להותיר.

ובזה מיושבת קושיית הפני יהושע ב"ה ז' ע"ב [ד"ה מ"ט], למאי נפק"מ סוברים בית שמאי דחמך אינו חייב נכיות על כל יראה, לשיטת הסוברים דעל כל יראה אין לוקין דיתאק לעשה, ואם כן מאי נפק"מ דכתיב הא אין לוקין, ולענין איסור אף לבית שמאי חצי שיעור אסור מן המורה, ומאי נפק"מ בין כית לככופנת, ולפי מה שכתבנו נפק"מ גדולה לענין שבועה, עיין ר"מ שם וש"ע י"ד סי' רל"ח ס"ד, דעל שיעור שלם אין שבועה חלה דמושבע מהר סיני, וחצי שיעור אינו מושבע, ואחר זה מנלמי דרמזו בזה הפרי מגדים [בפתיחה להל' פסח ח"א פרק א' אות ח'] לענין כפסרי גינת ורדיס [סוף כלל כ"ז] ושונת העמקים [כלל ח' ד"ה ודע בנשבע וד"ה עוד אבאר לך] ואינם חתם די.

לחוק, אף דמבואר להדיא בר"מ שמוכא להלן דשיעורו כותב, וא"כ ליכא ראייה מלשון החינוך כאן [בית יהודה].
ג) כמובל מאש שם לא הכריע בזה.
ד) במורה הגדול ומכילתא דרשב"י שבות י"ב, מ"ו, יבבית אחר יאכל לא חוציא מן הבית, על כדו אכילה הוא חייב ואינו חייב על פחות מככופת"ו [משאת משה סק"ו].

חז"ל שיעור באר"ת דף אכ"ה

ויערין ש"מ שאגת אריה טוף סי' פ"א, ומנה קושיא הג"ל דמאי נפק"מ לביה שמאי, כהן דגבי כל יראה חזי שיעור אינו אסור מן המזבח כלל, וכמו הטעם, דהא דמאי שיעור אסור, מנואר ביום ע"ד פ"א משום דמאי לאיערופי, דהיינו צמון כדי לאכלת פרם, וזה שייך באכילה דאם יאכל כדי לאכלת פרם יעורף גם מה שאכל קודם, אבל בגל יראה לא שייך זה, דלא שייך להעורף לעבור למפרע אם יהיה אלו חזי זית ואחר זה חזי זית, ע"ש, והסקרנו עמו הרבה אחרונים. ועיין בפתיחה הכוללת להפרי מגדים [ח"א] אות ט"ז, ובדגול מרובה א"ת סי' תמ"ב [על המג"א סק"ן], בדגור שאינו אכילה אין חזי שיעור אסור מן המזבח, א"כ מותר להותיר פחות מכשיעור לדברי האחרונים הג"ל ואין אסור מורה, ומדרבנן אפשר דאסור.

ומה כלל, כמו שמואר שם בעצמות דאינו כלל עשה דומה שיהיו בשריפה, ובאמת מנואר שם כ"ס, דשמנו של גיד וגיד החיטין שאסורים מדרבנן, לאסורים לאכלת, מ"מ נשרפים והם כלל נומר שרץ שריפה, ועיין רש"י שם ד"ה רב אשי אמר וכו', שמו של גיד דמותר מן המזבח והנהו איסור צו, הלכך תחילתו לשריפה, כיון דמן המזבח מותר חזי איסור נומר עליו וכו', ולאשמעינן לאסור לאכלת, וכן נשמך ד"ה ואין חיבין כהן, ובהוא קאמר מנא לדין דתחילתו אינו נאכל משום איסור דרבנן, וטעון שריפה דחילת עליו שם נומר לאסור מדאורייתא. נראה להדיא דבאמת הוי נומר, רק דחז"ל משום סיג עקרו הלוא דלא תומירו בשב ואל תעשה"י, ויש כמ

א. לעיל מצוה ה.

וגם כמה שדחמי לעיל דברי המוגל מאש, דכיון דאין צו מלקות לא כהן הר"מ כות, ז"ע בפ"ט מקרבן פסח ה"ז ח"ל, המאכל כיה מן הפסח וכו' לגר חושב וכו' ואינו לוקה וכו', ומ"מ כהן כיה. גם מה שלא כהן הר"מ פ"א מחמץ ומזה ה"ב גבי כל יראה כיה, אפשר דמחך על מה שכחב קודם לזה האוכל כיה מחץ, וכן [בש"ח] גבי האוכל בערב פסח סמך ג"כ אלעיל, אך מ"מ מדקדוק זה אין הוכחה, ואפשר אילו היה דעמו דאף ככל שהוא עובר, היה כותב להדיא כיון דהוא קת מידוש, עיין פ"א ממאכלות אסורות ה"א כהן בפירושו האוכל וזוהיה כל שהוא, א"כ נראה דבעינן כיה, אך מדברי הרב המחבר שכחב כל"י, נראה דאפילו כל שהוא עובר, ז"ע.

גידים כמו שופר ולולב [עיין ר"ה כ"ט ע"ב], אבל לעקור שם נומר לא עקרו לעינן שריפה, כי אין צוה סיג, על כן מצוה עשה של שריפה במקומה עומדת. וכן האוכל דברים אלו [מנוחר] הם בכרת, ועיין ר"מ פ"י"ח מספול המוקדשין הכ"ב, שכחב שם האוכל מותר מעור ומעצמות אינו חיב כרת, ולא חשיב אלא דברים שאינם ראויים לאכילה, אבל דברים האסורים מדרבנן כיון שמו של גיד לא חשיב, נראה דחייב כרת דהל שם נומר, רק דחז"ל עקרו בשב ואל תעשה, ומ"מ אינו עקב ג"כ, כיון דהוא אינו בתקנתא דחז"ל, כמו שופר ולולב, על כן נראה מזה כהנא דה"ב של המשנה למך הג"ל, דאין מדרבנן פועל כלום, ודין המזבח במקומו עומד, היכא דלא הוי אסור מן המזבח הוי כאין שום דבר, כיון דמן המזבח הוא המזבח גמור, ובאמת בעינן זה של המשנה למך ההר"ה הרבה בפירו האחרונים, ואם נצו להאריך יעברו וימלפו מלא רחב ים התלמוד, ואין כוונתי בחיבורי זה להאריך בפסולים.

וכבר כתבתי דאם נאמר דעובר רק בכיה, א"כ בפחות משיעור אין איסור מורה להרבה שיטות, וז"ע, אך גם לשיטתם נראה לפענ"ד דהל שם נומר על חזי שיעור, כגון שהרבה אנשים אכלו כל אחד קרבן, והותר כל אחד פחות מכדי דלא עברו כלל, האוכלו חייב כרת אם ירף החלףין לכיה דהוי נותר, אף דלא עבדי איסורא, עיין פסחים פ"ג ע"ב וברש"י ר"ה רב אשי, גבי שמו של גיד אף דאינו עובר ונרץ להותיר מ"מ חל איסור נותר, אף דיש לחלק, נראה לי כן מזה הסברא, דהמורה לא תלפה בלא דעבר רק הותר מאכילה, ולקמן פרשת קדושים [מצוה רט"ו] אות ד' כתבתי דנעבור לוקין משום לא תאכל כל חטובה, אך בפחות מכשיעור נכחאי גווגל דמזרפין הותרים לא שייך חטובה, וזה פשוט.

והנה מדברי רש"י [הג"ל] נראה לי מנואר כמו שכתבתי לעיל במצוה הקודמת [אות י"א], דבבר שהוא נפסל מדאורייתא קודם שנעשה נומר, כיון דאי אפשר לאכלו מן המזבח, לא חל עליו שם נומר לעינן שריפה, והוא הדין לעינן כרת, דדוקא מתמת שהוא דרבנן א"כ מן המזבח חל שם נומר, אבל בדבר שמן המזבח לא חזי לאכילה, כמו דלא שייך לא תומירו הוא הדין לא חל שם נומר, כמו שכחב נהדיא, א"כ כיון דלא חל שם נומר הוי כעצמות וגידין וקריינים והדומה דאינו חייב כרת אם נומר [ואכלו], הוא הדין כוה, א"כ אם נפסל הפסח מן המזבח כגון מנושל וכדומה, אינו חייב אם אכלו בצוקר משום נומר, עיין לעיל.

ובן הנהגה הלוא היה הוא רק דברים הראויים לאכילה הוכיחה המורה דלא נעשה באכילתם ולא ישארו, אבל דברים שאינם ראויים לאכילה, לא מיבעיא עצמות וקריינים וכו' שאינם ראויים לאכילה אינו עובר בלאו זה, אלא אפילו יכול לאכלן אלא דאינו עובר גמור, מ"מ כיון דאין אוכלים, אין נרץ לאכול ומותר להותיר, עיין פסחים פ"ג ע"ב סוגיא דעצמות וגידין ונומר וכתום ד"ה אי אמרת וכו', אך אין זה נפק"מ לפי הנראה דהלכה כר' יהודה אמר רב שס"י, ע"ש.

והנה בסוגיא זו פסחים פ"ג ע"א מנואר דעצמות וגידין ישרפו, ומפסל הש"ס הטעם דעצמות ישרפו, דהא אינם ראויים ולא חל שם נומר, ומוקי לה מתמת המזבח ושימוש נומר, ע"ש. ועל הא דנדין אמר רב יהודה אמר רב כל הגידין בשר חוץ מגידי זואר, ומקשינן ממשנה דהגידין ישרפו, אי גידי בשר היינו נומר, אלא וכו' גידי זואר, ומתוך לה, אבל ע"כ הא דר' יהודה אמר רב לא אדחי, דנדין הם בשר ויכלינהו, ואי דאיתותר היינו נומר דהוא בשר גמור, רק גידי זואר הוא עץ, ומוקי לה הש"ס בגיד הנשה ואלגיבא דר' יהודה, וטעון שריפה, ע"ש. ואמר זה דבך פ"ד ע"א ג"כ מנואר דברייתא דנדין הרכין נמנין עליו כפסח, ונדין שסופן להקשות היא פלוגתא דר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש אי נמנין עליו כפסח, עיין חו"ט ד"ה גידין, ועיין ר"מ פ"י מקרבן פסח ה"י שכחב, גידין שסופן להקשות וכו' אין נמנין עליהן כפסח, מנואר מדברי גידין הרכין שאין סופן להקשות נמנין עליהם דהוי בשרי, וא"כ לפי זה דהוי ככלל בשר וטעון שריפה, חייב ג"כ אם אכל גידים הנותרים, עיין בש"ס שם פ"ג ע"ב אי דאיתותר היינו נומר.

ומבואר שם בסוגיא, דשמנו של גיד ושאר דברים כנמהה שאסור לאכול מדרבנן, אסור לאכול גם כן כפסח, ועיין ר"מ פ"י מקרבן פסח ה"א שמתקן בשעם אכילה מחוטין וקרויין שאסורין מדרבנן, וע"ש ברש"י [ג"ה רב אשי], ואין עוברים משום כל חומירו, ואין להכריח ולומר דנהי דמדאורייתא עוברין, מ"מ חכמים העמידו דבריהם באיסורים שלהם משום סיג ועקרו בשב ואל תעשה, עיין יבמות [ז' ע"א], אלא באמת המורה אמרה דוקא דבר הראוי לאכילה הוא כקום אכול ולא יומיר, אבל דבר שאין אוכלין לא אמרה המורה כלל, א"כ יכולים להותיר אכול ולא יומיר, אלא דבר שאין אוכלין לא אמרה שאינו ראוי לאכילה מתקנת חז"ל, או מזה מנהג ישראל קדושים נוהגים צו איסור כגון שמו של גיד, כיון דאינו ראוי לאכילה לא הוכיחה מורה לאכול ושלא להותיר, ועיין משנה למך פ"א מנערה במולה ה"ה [ד"ה הנה נא] ופ"ו מתרומות [ה"א] ופ"ב מקוטה ה"ח [ד"ה וחסילן], וכאן נראה יותר מה לי אם אינו אוכל מתמת דאינו ראוי לאכילה, כמו שכחב חו"ט פסחים שם ד"ה אי אמרת, לעינן גידי זואר, אף שהם בשר לפי הפלגא דעתך, מ"מ לא שייך להקשות ליכלינהו, דאי צוה טעם בשר גמור, ע"ש, א"כ מה לי דאינו ראוי לאכילה מטעם זה או מאיזה טעם, כיון דאינו עושה מתמת עצלות המזבח אינו ככלל זה, ע"ש.

וקשה לי מאד, דהנה מנואר בנחיש ל"ה ע"א ופסקה הר"מ פח"י מספול המוקדשין הכ"ב, דהאוכל מנואר עצמות וגידין וקריינים אינו חייב כרת, וכן כפיגול, וכן טמא שאכל, ע"ש, ולא חילק כלל אם הם גידין הרכין חוץ מגידי זואר, עיין רש"י פסחים פ"ד ע"א ד"ה גידים, ולחוט' שם ד"ה גידין, ג"כ גידי בשר חוץ מגידי השדרה הוי רכיס, ע"ש, וא"כ יהיו חייבים על הגידים כמו בשר, ועיין עוד בר"מ פ"ד ממאכלות אסורות הכ"י, האוכל מנגלה וטרפה וכו' מן העור והעצמות והגידין כו' פטור, והרב המגיד כחב דהוא מספול [שמתי פרשת י"ה] ובחולין פרק העור והרוטב ק"י ע"ב, דאלו דברים אינם מטמאין משום נבלה ע"ש, ולא כחב כלל דגידים הרכיס דהיינו גידי בשר חייבים עליהם, וגם שם בפ"ט ה"ז כחב, המגבל גידים כחב פטור על הכישול ועל האכילה, ולא חילק כלל בין גידים, ובפרט לדעת רש"י כל הגידים הוי רכיס חוץ מגידי זואר, ולדעת חו"ט ג"כ כל הגידים רכיס חוץ מן השדרה

אך לכאורה שם בסוגיא אינו נראה כן, דלפי זה אי אמרינן דהמורה לא הוכיחה כלל כנחאי גווגל הלוא, כמו עצמות וגידין, א"כ לא נקרא שם הוכיחה כלל כנחאי גווגל הבאה בזה.

(ה) עיין מ"ש לקמן סוף אות ר.
(ז) וע"ע מצוה ח"ט, וכן במצוה י"ח אות ט.
(ח) ע"ע להלן ד"ה והנה בסוגיא.

(א) וכן כתב הפה"ש חולין צ"א ע"א בר"ה גמ'.
(ב) וע"ע להלן אות ח'.
(ג) עיין להלן ד"ה ועיין בכסף משנה.